

СТЕНОГРАМА

круглого столу на тему: "Світ та Україна у 2019 році"

14 грудня 2018 року

Веде засідання голова Комітету з питань промислової політики та підприємництва ГАЛАСЮК В.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні друзі, ми розпочинаємо роботу нашого круглого столу, який сьогодні Українська асоціація Римського клубу проводить спільно з журналом "Український тиждень". І тема нашого сьогоднішнього зібрання: "Світ та Україна у 2019 році". Журнал "Український тиждень" – партнер відомого видання глобального The Economist, провів такий дуже цікавий спеціальний проект, по суті дослідження про ті глобальні виклики, які чекають світ в наступному році, про ті тренди, які відбуваються, про те, як це відобразиться на Україні і яким чином нам потрібно на це реагувати. Тому сьогодні ми будемо мати таке і презентацію від українського тижня, і дискусію з нашими шановними народними депутатами, експертами. У нас сьогодні присутні журналісти. Відбувається пряма трансляція телеканалу "Рада". Тому буду дуже радий, щоб ми сьогодні мали ефективну роботу, як завжди.

Це черговий захід, який Українська асоціація Римського клубу проводить для того, щоб віднайти той шлях ефективного розвитку України, який шукають для себе всі країни, і для того, щоб підвищити добробут українців, зберегти нашу екологію, стати заможними і успішними як країна.

Ви знаєте, що проведення таких круглих столів – це лише один з напрямів нашої діяльності, тому що інший дуже важливий напрям – це переклад українською і видання книг Римського клубу передусім. Ви знаєте, що минулого року ми видали таку чудову книгу "В пошуках добробуту" Йоргена Рандерса і Грема Макстона. Дуже відверта книга, я вам дуже її раджу, вона є в крамницях. Ми зробили це спільно з видавництвом Rabulum.

Цього року ми продовжили цю чудову традицію. І, по-перше, я радий представити книгу "Межі зростання. 30 років потому".

Ви знаєте, що цього року Римський клуб відсвяткував свій 50-річний ювілей. І це є той глобальний клуб інтелектуалів, який суттєво впливають в тому числі на світову політику. Так от ця книга за роки свого існування була видана в світі 12-ма мільйонами екземплярів, уявіть собі. І от в Україні вона з'явилася вперше українською мовою. Ми зробили це з нашими партнерами, з видавництвом Rabulum. Я дякую за підтримку банку "Аркада", Корпорації "Укравіт" за те, що вони підтримали цей чудовий проект, і він зараз теж доступний для студентів, і в книжкових крамницях.

Ще одна книга, яку ми встигли видати, це "23 прихованих факти про капіталізм" Ха-Юн Чанга. Це наш спільний проект з видавництвом Наш Формат. Вона теж вже є на полицях книжкових магазинів. Я дякую банку "Аркада" і Корпорації "Інтерпайп" за те, що вони підтримали цей чудовий проект. Це дуже відверта книга про економічну і промислову політику. І вона особливо цінна тим, що вона написана не лише відомим професором економіки Ха-Юн Чангом, європейським професором, а вона ще цікава тим, що він є сином колишнього міністра промисловості Південної Кореї, який бачив, як країна перетворювалася з аграрної бідної, відсталого країни на ту суперуспішну промислову економіку, яку ми бачимо сьогодні. Тому теж дуже раджу вам цю книгу. Ну, і протягом місяця вийде в світ ювілейний звіт Римського клубу "Come On!", який теж ми зараз випускаємо українською, і він буде доступний. Це буде офіційний переклад, який якраз вже санкціонований Римським клубом.

Ви знаєте, що ми активно працюємо з університетами, тут у нас сьогодні дуже багато і викладачів, у нас є сьогодні і студенти. Я дуже дякую вам за співпрацю, за вашу зацікавленість і за ваші щоденні зусилля по створенню майбутнього України, тому що по суті ви програмуєте майбутнє країни на десятиріччя наперед. І ми готові брати активно участь, так, як ми це робимо, давати відкриті лекції. Ми вже провели понад 25 провідних

університетах України лекції на тему інклюзивного сталого економічного розвитку України і дуже конкретних рецептів як це зробити. І, до речі, ми користуємося і вашими порадами і під час таких круглих столів, і під час нашого спілкування в університетах.

Тому на цьому дозвольте мені відкрити наш сьогоднішній круглий стіл. Ми працюємо в регламенті півтори години. В нас передбачені п'ятихвилинні виступи. Виключення ми зробимо для економічного експерту часопису "Український тиждень" Олександра Крамара, який зробить більш розлогу презентацію основного матеріалу.

Тому, шановні колеги, переходимо до нашого порядку денного. І першим я надаю слово пану Дмитру Крапивенку, головному редактору часопису "Український тиждень" і редактору українського видання "Світ в 2019 році", який я зараз тримаю в руках. Будь ласка.

КРАПИВЕНКО Д. Доброго дня! Мене звати Дмитро Крапивенко, я – головний редактор "Українського тижня", а також головний редактор українських випусків "Світ у...". World in виходить з 1986 року, Economist почав видавати такі проекти робити щорічні прогнози. Ми до цього долучилися 2010 року. 2010 року ми зробили перший випуск "Світ у 2011" з українською частиною і так щороку продовжуємо працювати.

Ми підготували невеличку презентацію з колегами. Я, зокрема, хотів би сказати про міжнародну частину, про ті глобальні тренди, на яких акцентує цього року Economist.

Тому прошу, перший слайд. В ідеологічному протистоянні відбудеться наступний рік, вони це окреслюють, як глобалізм проти націоналізму. Знаєте, ці всі терміни вони поступово трошки застарівають, і їх треба, мені здається, більш детально тлумачити, тому що глобалізм – явище більш сучасне і зрозуміле, а от що розуміє Economist під націоналізмом, не завжди зрозуміло. Якщо ми переведемо це в економічну площину, то йдеться, скоріше, про протекціонізм окремих країн. При тому це країни "Великої

двадцятки", "Великої сімки", які починають захищати свої ринки. І основний маркер цього процесу – це протистояння між США та Китаєм. Ось ця картинка – це Economist, ми бачимо, Панда і дядя Сем відвернулися один від одного на тлі Великої китайської стіни. Власне кажучи, весь наступний рік в глобальній економіці пройде під знаком цього протистояння США і Китаю. Це відчують абсолютно всі економіки, і перед кожним, мені здається, національним урядом буде стояти питання, яку політику впроваджувати: політику відкритих ринків, глобальних чи політику більш таку протекціоністську. Як ми бачимо, що провідні світові економіки обирають протекціонізм, якщо ми говоримо про США та Китай.

Будь ласка, наступний слайд. Якщо говорити про виклики сучасності наступні, про які йдеться, це, звичайно, виклики технологій. Зараз на яку конференцію не прийдеш, якій би тематиці вона не була присвячена, завжди розмова так чи інакше зведеться до ІТ-сектору, до високих технологій і так далі. Штучний інтелект, про який тривалий час говорили так більш теоретично, уже стає частиною нашого життя, і якщо прочитати випуск "Світу у 2019", то ми побачимо, що це охоплює від міжнародної торгівлі до Fashion-індустрії, так чи інакше починають залучати штучний інтелект. І це не лише створює можливості, це створює і нові виклики. Наприклад, якою мірою буде використовуватися робототехніка і штучний інтелект в оборонній сфері. Да, от роботи ті, які ми бачили в фантастичних фільмах, вони стануть частиною нашого життя? Як взагалі регулювати застосування штучного інтелекту, тому що це теж така глобальна річ, з якою стикається дедалі більше людей.

Наступний процес, який відчутний уже зараз, це не йдеться, звичайно, про межі одного року – це зміна поколінь. В західному суспільстві це називається зміна покоління "бебі-бумерів", покоління "міленіалів". Йдеться, звісно, не суто про терміни і не суто про біологічні параметри, що одні люди відходять від активної фази життя, інші якраз до цієї фази наближаються. Йдеться про зміну пріоритетів цих людей від політичних, тому що

"бєбібумери", як привило, це люди бїльш консервативні, люди бїльш релїгїйні і люди з бїльш сталими полїтичними поглядами. Все це можна сказати про "мїленїалїв", додавши "не" – вони неконсервативні, вони нерелїгїйні і вони полїтично неактивні, а ще можна додати, що вони, те, що англїйською називається бїльш есо-friendly, вони стурбованї питаннями довкїлля, вони не надто толерують глобалїзацїєю на рївнї транснацїональних корпорацїй, волїють працювати в бїльш локальних компанїях, і, власне кажучи, з їдеологїчними вподобаннями вони ще не визначилися. Так само на рївнї споживання, це аж до, наприклад, зростання популярностї веганства. Це все значною мїрою теж буде впливати на економїку майбутнього, тому що навїть харчовї гїганти зараз вимушенї враховувати тї вподобання нового поколїння, яке зараз стає бїльш активним.

І що особливо важливо в цьому випуску, чималу увагу придїляють Росїї, особливо її енергетичнїй полїтицї. Зараз ми всї перебуваємо під впливом росїйської агресїї і вїйною, яку нам нав'язали, і багато їдеться про санкцїї. Ну, власне кажучи, нї для кого не буде секретом, що найчутливїше мїсце Росїї – це її енергетичнї проекти і можна запроваджувати персональнї санкцїї, секторальнї. Але доки Росїя має можливїсть будувати "Пївнїчний потїк-2", вона паралельно будує потїк "Сила Сибїру". Можливо, наступного року буде актуальним питання "Турецького потоку". Оце тї речї, якї дозволяють Росїї залишатися глобальним гравцем в глобальнїй економїцї. І, якщо говорити про санкцїї, то менї здається, дуже важливо переводити їх в площину санкцїй щодо "Газпрому", щодо основного джерела росїйських доходїв сьогоднї.

Я ще зроблю одну ремарочку про штучнїй їнтелект, щоб було зрозумїло, що це не наукова фантастика, а вже конкретнї цифри. Наприклад, галузь логїстики – дуже промовистий приклад. Зараз для того, щоб доставити товар, це данї компанїї "Майерс", глобального перевїзника, щоб доставити товар з Індїї до Амстердаму до Голландїї, потрїбно щоб 30 людей 200 разїв мїж собою сконтактували, так органїзований цей процес. А якщо це

діджиталізувати, залучити штучний інтелект, то тривалість перевезень з Азії, ну, Південно-Східної, зрозуміло, до Європи, тривалість може скоротитись на 44 відсотки, а вартість цих перевезень на 31. Тобто, щоб ми розуміли масштаб тих проблем, про які пише Economist.

На цьому у мене все. Дякую. Я передам слово своєму колезі Олеся Крамару.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам, пане Дмитро, за такий вступ рамковий, і такі гострі питання ви підняли. Бо, з одного боку, це класно те, що будуть знижуватись витрати, прискорюватись логістика і так далі, але нас турбує, чи не знищить це робочі місця. Тому запитаємо про це пана Олександра Крамара, економічного експерта часопису "Український тиждень". Будь ласка.

КРАМАР О. Важливою темою, та, яка була затронута в українській частині, тому що видання складається з двох частин. Одна це підготовлена Economist, і інша, яка підготовлена "Українським тижнем", це приблизно чверть всього видання, трошки більше.

Однією з найважливіших тем, які ми вирішили підняти в цьому році, це була тема трудової міграції з України і її зміни порівняно з тією, якою вона була раніше. Тому що останнім часом є ознаки того, що вона буде вже не такою, як була раніше, і фактично вестиме до перетворення України, ну, на такий своєрідний спальний район Європи, звідки значна частина працездатного населення буде заробляти за межами держави, а, відповідно, це впливатиме на проблеми із наповненням податками бюджету, із наповненням соціальних фондів і взагалі створюватиме зміни на ринку праці в середині країни і на галузевих змінах, які відбуватимуться в середині країни. Річ у тому, що, якщо раніше трудова міграція з України була викликана переважно надзвичайно низьким рівнем життя і супроводжувалася тим, що інші країни...

Дайте, будь ласка, перший слайд. Значить, якщо раніше, от в 90-х, на початку 2000 трудова міграція з України вона супроводжувалась з одного боку надзвичайно низьким рівнем життям в країні, проблемами з тим, щоби знайти будь-яку роботу, і, з іншого боку, це була довготривала трудова імміграція, коли люди виїжджали на тривалий час і рідко поверталися звідти, доки не зможуть в той чи інший спосіб легалізуватися, з одного боку. З іншого боку, як правило, вона була нелегальною ця імміграція, і це стримувало її масштаби і робило її... визначало її специфіку. То сучасна трудова міграція відбувається в умовах, коли в цьому зацікавлені все більше країн, які приймають трудових мігрантів з України. Наприклад...

Дайте, будь ласка, наступний слайд. На один вперед, будь ласка. Значить, я б хотів звернути увагу, що те що Польща стала першою країною, куди з'явилася можливість легальної трудової міграції великої кількості українців, це був тільки перший етап. Тому що паралельно сусідні країни, на які ми не надто звертали увагу, також дуже активно розширювали можливості для легального працевлаштування українців. І ось ми бачимо, що в Польщі, наприклад, за даними на третій квартал поточного року, який триває, 426 тисяч працівників з України були не просто легалізовані, а вони повністю сплачували відрахування в польські соціальні фонди, і, таким чином, почували себе фактично повноправними учасниками польського ринку праці. При цьому вони, звичайно, з географічних причин могли фактично жити на батьківщині, отримувати тут сім'ї і паралельно працювати за кордоном.

Дайте, будь ласка, наступний слайд. Так, ось цей. Дякую. Паралельно сусідні країни з Польщею останнім часом дуже сильно відкрили свої ринки. От зверніть увагу, будь ласка, якщо в 2016 році квота на офіційних працівників в Чехії складала всього 3 тисячі 800 працівників з України, то вона фактично кожен рік подвоювалася, іноді навіть швидше. І ось вже з наступного року вона зросла до 40 тисяч. 3,8 тисяч і 40 тисяч – більше ніж у 10 разів. І існують підстави вважати, що ця тенденція продовжиться.

Аналогічним чином відбувається ситуація, наприклад, в іншій країні невеличкій нашого регіону в Литві, де так само ще в 16-му році, буквально 2 роки тому, було 10 тисяч офіційних робочих місць для українців, зараз ця кількість зростає вже до понад 30 тисяч в 2018 році. Таким чином, сусідні країни відкривають свої ринки праці.

А тепер давайте, будь ласка, другий слайд. Другий. Другий. Другий, мається на увазі спочатку, ось так. Сусідні країни відкривають ринки праці. Різниця тисків, от погляньте, будь ласка, це йдеться про офіційну мінімальну зарплатню в цих країнах, сусідніх з Україною, ринок праці яких стає доступним для все більшої кількості українських заробітчан. І вони фактично можуть вибрати собі: чи працювати в Україні, чи там, не відчуваючи якогось особливого дискомфорту, пов'язаного з тим, що вони там нелегали і так далі. Тобто ми бачимо, що мінімальні, це мінімальні заробітні плати, я прошу звернути увагу, в ближчих до нас країнах – це 500-700 євро мінімальна заробітна плата і в Німеччині – там вказано, 1 тисяча 560 євро. Це та різниця тисків, яка буде витягувати більшу частину трудових ресурсів з України за інерційним сценарієм розвитку нашої держави.

А тепер, будь ласка, давайте четвертий слайд. Ще назад трошки на один. І ще на один. Це тут.

Значить, при цьому зараз після Польщі, після країн Балтії, після Чехії на порядку потенційного витягування величезних трудових ресурсів з України – Німеччина. Зараз якраз в Німеччині обговорюється закон так само про лібералізацію доступу працівників з-поза меж ЄС. Якщо раніше там були серйозні умови, то зараз фахівці, які будуть підпадати під певні критерії, можуть приїхати в Німеччину без запрошення на роботу, без укладення договору і матимуть 6 місяців для того, щоби знайти собі роботу. Фактично це відкриває той шлях, яким от щойно пройшли українці через Польщу, через Чехію, через Литву. І... ну, якщо ми побачимо про насичення бідніших і ближчих до нас країн українськими працівниками, то потенціал Німеччини,

він великий, він не менше мільйона працівників потенційних, які можуть перебратися на німецький ринок праці.

І от легкодоступність і зацікавленість сусідніх держав в українських працівниках, і, з іншого боку, величезна різниця доходів, які вони можуть мати там і тут, воно штовхатиме Україну до перетворення на те, що ми назвали "спальний район Європи", якщо не буде зміни державної політики в Україні, причому досить-таки оперативної, термінової зміни державної політики. А якщо це перетворення на "спальний район" відбудеться, то ми матимемо купу проблем як в соціальній, так і в податковій сферах, і проблеми з фінансуванням таких сфер, як медицина, освіта ну, не кажучи вже про пенсійну систему. І тут стоїть питання в тому, що державна політика має змінюватися в двох напрямках: з одного боку, це те, що має дати дещо довгостроковіший ефект, це необхідна політика модернізації економічної і нової індустріалізації. Тобто це повинна бути політика проведення такого своєрідного сучасного економічного націоналізму, сприяння внутрішньому виробництву і створення тут робочих місць, які були б конкурентні із тими країнами, які відтягують з України все більше і більше працівників...

Дайте наступний слайд, будь ласка. Наступний, наступний. Так, дякую.

А в короткотерміновій перспективі і, можливо, паралельно із корекцією загальноекономічної політики потрібна також зміна системи оподаткування, механізмів і принципів оподаткування. Тому що, якщо значна частина працездатного населення буде працювати за кордоном, потрібно шукати механізми, які б дозволили залучити їх до наповнення соціальних фондів. Не йдеться, скажімо, про сплату податків, щоб не було подвійного оподаткування, оскільки вони їх сплачують і в країнах, де вони займаються працею. Але так, як в Україні здійснюється забезпечення їхніх соціальних, освітніх, медичних потреб, якщо не їх, то їхніх родин, то відповідно частина фінансування цих сфер також мають бути залучені їхні фінансові ресурси. Тому що в іншому випадку кількість людей, які працюватимуть і зароблятимуть за кордоном, а так чи інакше

створюватимуть попит на послуги в Україні, вона зростатиме. Якщо тягар залишатиметься виключно на тій частині українців, які будуть продовжувати працювати в Україні, то, з одного боку, це не зовсім справедливо й доцільно, оскільки фактично йтиметься про субсидування нами трудової міграції, оскільки, якщо ти працюєш в Україні, ти маєш утримувати соціальні фонди і все інше, а якщо ти працюєш за кордоном, так би мовити, за межами от такої країни, то ти уникаєш сплати цих всіх відрахувань. Це, з одного боку. Але, з іншого боку, існує загроза просто того, що, якщо, а я щойно звернув увагу на те, що є ознаки того, що кількість заробітчан, причому це специфічні заробітчани, які можуть, ну, в прямому сенсі слова їздити всього на тиждень, наприклад, вахтовим методом на роботу в сусідні країни чи ще якимось чином і значну частину життя проводити тут разом з сім'ями і все. То зменшення кількості людей, які будуть платити тут відрахування, якщо не буде залучення додаткових фінансових ресурсів в соціальну сферу, освіту, медицину від тих, хто буде заробляти за кордоном, воно буде призводити, з одного боку, до збільшення тягаря на тих, хто залишатиметься тут, а відповідно робитиме менш конкурентноздатними і цих громадян, які тут залишатимуться, і того бізнесу, який тут буде працювати, тому що податковий і квазіподатковий тягар на нього буде зростати. А, з іншого боку, оскільки ресурси ці все рівно будуть обмежені, то ми матимемо деградацію сфер, які забезпечують людей в медичних послугах, в освітніх послугах і в системі соціального захисту, оскільки з'являтиметься серйозна оця диспропорція. Дякую за увагу.

І ще я хотів би відзначити, що одним із альтернативних варіантів тимчасового вирішення цієї проблеми могло б стати укладення двосторонніх угод. Правда, я сумніваюся, що буде особливе бажання іти назустріч у цьому питанні з боку держав, де буде формуватися велика трудова українська міграція. Це в тому сенсі, щоби частина податків і відрахувань які... оскільки працевлаштування українців відбуватиметься офіційно, цифри будуть ці відповідно неприховані, є статистика, яка дається соціальними фондами

сусідніх країн ЄС. Тобто щоб ішлося про те, що якусь частину цих коштів, які вони сплачують у вигляді соціальних відрахувань і особливо відповідно податків на їхню працю, які збираються в сусідніх країнах ЄС, щоби частина цих коштів за тією чи іншою міждержавною угодою поверталася в Україну для утримання відповідних видатків і здійснення відповідних видатків, утримання відповідних сфер, де може бути дефіцит фінансування.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане Олександр, дякую за ваш виступ і за той акцент, який ви зробили на цьому виклику для України. Причому, я так розумію, що ви його поставили взагалі на перший рівень, тобто і на рівні із військовою загрозою, із тим борговим навантаженням, який існує на нашу економіку в наступному році. Бо, дійсно, соціальний капітал це є фундамент майбутнього країни. І, до речі, дуже важливий акцент ви зробили щодо механізму подолання цього виклику – через індустріалізацію.

Я щойно приїхав з презентації нового галузевого мозкового центру "ГМК Центр", на якому представлялись дослідження по промисловості, по металургійній галузі, і там є цитати видатних світових промисловців. От я дозволю собі коротко процитувати Девіда Баррета, голову U.S. Steel, компанії, з якої по суті починалася металургійна галузь Сполучених Штатів Америки. Він каже, що не можна передавати на аутсорсинг фундаментальні галузі економіки. Так можна піти шляхом Греції чи навіть Пуерто-Ріко. Якщо вивести металургійне виробництво з країни, вона стане заручником тих держав, куди ці потужності розміщені. Якщо, тут ключове: якщо у вас немає виробництва, у вас немає сильної країни, ви не можете захистити себе. Це керівник U.S. Steel. Тобто фактично ці рецепти, вони вже написані вже історією, людськими життями, і я думаю, що нам треба якомога швидше вчитися і перш за все у наших американських друзів.

І на цьому я передаю заступнику головного редактора "Українського тижня" Максиму Віхрову.

Будь ласка.

ВІХРОВ М. Дякую.

Поряд з економікою ми також традиційно в тиждні приділяємо дуже велику увагу війні, тому, що відбувається на окупованих територіях. І цей рік, власне, як і попередній рік, вони пройшли на Донбасі досить, ну, можна сказати спокійно, без якихось знакових подій, але насправді зміни такі відбувалися. І за підсумками цього року ми помітили ознаки того, що Росія змінює порядок управління окупованими територіями Донбасу. Про що, власне, йдеться? Йдеться про те, що націоналізовані, по суті захоплені українські підприємства (будь ласка, перший слайд) передаються під пряме керівництво російських структур. Тобто йдеться про ЗАО "Внешторгсервис" та ЗАО "Газ Альянс". Тобто, по суті, ми маємо ситуацію, коли місцеві так звані маріонеткові окупаційні уряди, вони усувають повністю від контролю за економікою так званих республік.

По-друге, поряд з цим відбувається деіндустріалізація. Будь ласка, наступний слайд. Деіндустріалізація на окупованих територіях Донбасу набуває взагалі таких галопуючих темпів, тому що більшість з оцих націоналізованих підприємств, вони не були запущені, вони не можуть функціонувати. Ті, що функціонують, як правило, функціонують на невеличких дуже потужностях і нерегулярно. Причому цікаво, що навіть ті підприємства, які би Росія могла завантажити своїми якимись замовленнями, вони також не функціонують. Дуже яскравий приклад: Луганський тепловозобудівний завод, який ще до війни був придбаний російськими бізнесовими структурами, і зараз ще міг би в якомусь режимі функціонувати і відповідно фінансувати ці території, але він просто стоїть і він розграбовується. От і це все відбувається також на фоні скорочення видатків Росії на утримання цих територій. Ну, оскільки вони не є економічно самодостатніми в жодній мірі, їхня самодостатність вимірюється негативними величинами, то вони вкрай залежні від російської допомоги,

от. Але цього року дуже добре видно, наскільки сильно скоротилася ця допомога. На жаль, ніякими цифрами ми оперувати конкретно не можемо, не маємо змоги, однак це дуже видно по тому як сильно впав рівень життя, наскільки загострилася соціально-економічна ситуація на окупованому Донбасі. Тобто, ну, середню зарплату, як ви можете побачити на слайді, складає приблизно в перерахунку десь 2,5 тисячі гривень, а пенсія – 2 тисячі гривень. Тобто навіть за українським мірками, це, ну, це дуже, дуже мало.

І так само відбувається посиленій відтік фахівців кваліфікованої робочої сили з окупованого Донбасу. І це, до речі, є одним з чинником зупинки підприємств. Якщо ми пам'ятаємо, то в квітні цього року на Єнакіївському металургійному заводі, коли його вчергове спробували запустити, сталася дуже вилка аварія, там прорив ковша. Ну, не будемо вдаватися в ці деталі, але чому, тому що просто, Росія навіть не насичує кадрами в мінімальній кількості ці території. Тобто фактично йдеться про таку колоніальну експлуатацію окупованого Донбасу Росією в рамках очевидно загальної програми скорочення видатків, оптимізації видатків на цей проект, на так звану Новоросію.

І фактично ми розуміємо, що утримувати оце падіння, окуповані території в режимі оцього зниження соціально-економічної рівня і деградації промисловості Росія може, ну, дуже довго. Але це відкриває перспективи, ну, оптимістичні в історичному плані. Про що йдеться? Коли, власне, Президент озвучував цю думку, що для того, щоб привабити окуповані території, ми мусимо створити там і реформовану заможну Україну, і вони як би захочуть повернутися. Це така досить популярна ідея.

Звичайно, що деокупація – це не питання чиїхось там бажань, симпатій і так далі. Але вже зараз можна говорити про те, що завдяки оцьому мародерству з боку Росії, принаймні Донбас, принаймні Донбас, він уже знаходиться в стані, ну, в такому стані, що він, якщо Україна туди повернеться, то уже навіть за рахунок просто підвищення соціально-економічного рівня, то ми можемо бачити оптимістичні перспективи. Тобто

не треба чекати, поки в Україні станеться економічне диво. Власне кажучи, завдяки тому, що там робить Росія, ми уже знаходимося у виграшній позиції.

Але, звичайно, що в таких умовах Донбас буде колись звільнений, я в це вірю, але він буде знаходитися в абсолютно знищеному і зруйнованому стані. І причому це буде стосуватися не тільки зупинки підприємств, руйнації економіки, а це також буде і абсолютна нестача людських ресурсів, про те, про що говорив мій колега, і не тільки внаслідок виїзду, але і просто елементарно внаслідок вимирання. Тому що темпи скорочення населення на окупованих територіях, це виходячи з офіційної окупаційної статистики, вони приблизно втричі перевищують темпи скорочення населення в Україні. Це ця статистика, яка була домальована, очевидно, в бік якийсь оптимістичних показників. Тому, власне, кероване падіння Донбасу, воно продовжується, і в 19-му році, на нашу думку, воно буде продовжуватися так само, і воно продовжуватиметься буде до тих пір, поки ці території не будуть звільнені. Але це, звичайно, питання вже перспективи і наших сподівань.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам, пане Максиме. І я наполягаю, що не якщо, а коли ми відновимо контроль над цими територіями. Безумовно, сильна економіка є необхідною умовою і відновлення територіальної цілісності, взагалі успіху України в майбутньому у світі. Тут, я думаю, що немає жодних дискусій.

Я з задоволенням надаю слово одному з ключових ініціаторів нашого сьогоднішнього круглого столу народному депутату України першого скликання і співзасновника Української асоціації Римського клубу пану Віталію Мельничуку.

МЕЛЬНИЧУК В. Дякую, пане Вікторе.

У мене була можливість не тільки ознайомитись, а і уважно читати "Світ, 2019-й" і ту частину, яку підготували з боку The Economist, і ту частину, яку підготував "Український тиждень".

Я пробував так як би, спробувати як би відчуті оцей рік, який зараз перед нами і в світі, і у нас в цьому світі, і в цьому часі. І хочу сказати, що у мене таке відчуття, що це рік, рік нестабільності, рік такої глобальної нестабільності і політичної, і економічної, навіть з можливістю початку кризи в кінці 2019 року. Хоча розмови стосовно цього The Economist веде такі, що це можливо ймовірність не дають дуже високу, але говорять про те, що і таке може бути глобально, регіонально в Європі. Те, що стосується Британії, Брекзіт, те, що ми зараз бачимо у Франції, взагалі в інших країнах. А ми теж частина цього процесу. Те, що стосується тепер нас, України, так би мовити, наша частина, рік 19-й – Україна. Рік війни. Війна буде продовжуватися. Рік виборів, непростих виборів. І це теж елемент дуже великої нестабільності. Рік величезних виплат по зовнішніх зобов'язаннях, які складають 5,8 мільярдів доларів, тільки самі зобов'язання, ще плюс відсотки, великі відсотки. Недешево нам це давалося.

Далі. Ті тенденції, які зараз заклалися стосовно ситуації в бізнесі. Я говорю про ті, які не тільки позитивні, а ті, які стосуються дії фіскальних органів, правоохоронних, які вмішуються в діяльність, нестабільність питань, зв'язаних з власністю. А сказати про те, що ці проблеми будуть вирішуватися в рік виборів, я думаю, що ми не візьмемо на себе таку сміливість, тому що рік виборів – це не найкращий рік для реформ економічних. І тому можна сказати так, що ми стоїмо на порозі непростого 2019 року. І він був би, мабуть, для будь-якої країни непростий, але для нашої країни він ще особливо непростий. Чому? А тому що нам-то всього-то, ми ведемо своє літочислення з 91-го року. Отут наверху зал, де 24 серпня 1991 року було проголошено незалежність України. А що таке проголошення незалежності? Це значить, ми почали хід від одного історичного ладу до іншого, від того, що ми були колонією до держави, в економічному плані ми були уламком

економіки Радянського Союзу, до якої своєї економіки, із тоталітарної до ринкової, як ми її розуміли. Від того, що у нас, ми були уламком єдиного советського народу до нації української. Тобто нам ще складніше, тому що в нас іде колосальний цей історичний перехід, ми не маємо про це забувати, що ми в стадії цього переходу від чогось такого, що взагалі тут багато людей знає, що це таке, ми ще ці "бєбі-бумери", які все це пам'ятаємо. Частина "мїленїумів", які вже думають, що це все давно. Ні, ми ще там, ми ще одною ногою там і йдемо сюди, і тут такі величезні складнощі.

Тобто наступний рік буде непростий. Однак, якщо ми вже говоримо про цей перехід, про цей історичний перехід, то є речі, які, так би мовити, можна узагальнено сказати, що це перехід від суспільства закритого типу, суспільного ладу із закритим доступом до суспільного ладу із відкритим доступом, така як би така формула загальна. І там говорилося про те, що які, що є головними передумовами, які можна побачити, що можна, на що треба подивитися, щоб побачити оці передумови цього переходу і їх якось оцінити. То таких... говорить про те, що є три таких головні передумови. Перше – це встановлення сучасної держави, яка піклується про не тільки... про розвиток своєї економіки, суспільства і все інше.

Друге. Це те, що... що саме суспільство, рух до громадянського суспільства, елементи громадянського суспільства.

І третє. Це розвинений неолїгархічний бізнес. Те, що пан Віктор говорив про те, щоб... в якій мірі. І якщо ми спробуємо, так би мовити, зробити оцінку з кожної складової, то ми побачимо, що кожна із цих складових... є ще дуже і дуже багато питань.

Можливо, те, що стосується тільки встановлення громадянського суспільства, тут ми трошки більше, більше просунулися в цьому. Хоча кожна із цих складових є дуже важлива, і особливо те, що стосується самого економічного... самого розвитку економіки, якраз не олігархічної економіки, підтримки підприємництва. Ця частина сьогодні в дуже складній ситуації. Я думаю, колеги тут доповнять.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, шановний Віталію Григоровичу. І ви такий теж акцент зробили, що в рік виборів економічний розвиток і такі серйозні зміни, вони фактично ставляться на паузу. Да, дійсно, сумно це спостерігати. Але все-таки в парламенті є люди, є лобі, які борються за індустріальні ініціативи, за зміну ролі країни з сировинного донора на виробника і новатора.

І я хочу з задоволенням надати слово одному з таких людей, моєму шановному колезі Леоніду Петровичу Козаченку. Будь ласка.

КОЗАЧЕНКО Л.П. Дякую, Віктор Валерійович.

Цікава у нас сьогодні дискусія. Я думаю, що вона повинна мати продовження, і, саме головне, повинні бути якісь рекомендації таких дискусій, тому що Україна, дійсно, переживає самий складний, мабуть, період у новітній історії. Після того, коли розпався Радянський Союз, і ми опинились наодинці, почали розбудовуватися, ми проходили різні етапи, різні випробування, зараз опинились в такому становищі, яке надзвичайно складне. І воно складне не тільки тим, що економіка наша знаходиться в занепаді, а тим, що ми маємо військовий стан в нашій країні, ми маємо втрачені території, ми маємо непросту ситуацію на глобальному рівні і в багатьох напрямках вона непередбачувана, і ми залишаємося наодинці в більшості випадків самі з собою і повинні приймати для себе оптимальні рішення. Якщо вони не будуть прийняті, то дуже важко собі уявити, що може бути попереду.

Я чомусь часто згадую, хоча я вже публічно цей приклад говорив. У 1991 році мені пощастило, одному з представників пострадянських країн виступити в Брюсселі, така перша зустріч публічна була із політиками і великими бізнесменами у Брюсселі. Я по-комсомольські так підготувався. А чому попав туди, тому що добре знав англійську мову. Були там

представники Росії, були з Прибалтійських країн. І я виступав, зала була велика, і сказав, якщо я скажу неправду, підніміть хтось руку і спростуйте, що я вам скажу. Я їм привів приклади, те, що мала Україна в той час.

Я почав їм говорити, дивіться, на тисячу жителів скільки людей з вищою освітою, подивіться, хто має кращі в світі носії космічних ракет, хто має кращі в світі літаки. Чи є хтось хоч один, одна країна в світі, яка збудувала такий з вантажопідйомністю літак? Я привів більше 20 прикладів – жодна людина не підняла руку. Я дійшов до таких емоцій, кажу, запам'ятайте мене на цій трибуні, це – історичний момент: через 10 років усі ви до єдиного будете молитися Богу, що ми поруч з вами, ви будете їздити всі на наших потягах, будете літати на наших літаках, їсти український борщ з пампушками і дякувати за те, що ми є українці.

Зал майже стоячи аплодував, але дуже сміялися всі. Потім в перерві мене попросили один, не буду називати прізвище, ви його знаєте, дуже відомий вчений, меценат, підвів, каже, давай вип'ємо кави і познайомив мене із самим багатим багатієм швейцарським, паном ..... і паном ..... – французом самим багатим, і каже: "Знаєш що? Ти був цікавим у своєму виступі, але чомусь нам здається, що не одне покоління зміниться, і тоді тільки ви зможете це все досягти. Якщо не втратите те, що маєте. Не так просто це все зробити. Тому що влада, яка приходить в таких ситуаціях, вона має іншу ментальність. Ринкова економіка – це не є централізована планова система господарювання, і ви можете це втратити.

Потім через десь років десять я випадково із цим вченим зустрічаюсь. У пана Гаврилишина покійного, члена Римського клубу був ювілей тут у Києві. Він мене побачив, цей, посміхається і каже: "Десь ми з тобою зустрічались". Я кажу: "Так, це ж я вас налякав, що через десять років ви будете їсти тут пампушки і борщ, прилетите на українському літаку". Він: "А, каже, згадав. І що є у вас зараз, де ви є?" Розумієте, от я часто це зараз згадую.

Сказати, що щось інше було чекати, важко, тому що дійсно от все те, що вони казали, воно збулось. Але попереду ми, розуміючи ці всі випробування, маючи і гарний, і поганий досвід, повинні робити правильні висновки, щоб не погіршити надалі.

Ми кажемо, дійсно нові економічні уклади, в світі йде дуже серйозна індустріалізація, інноваційність, цифровізація або як кажуть, діджиталізація. Це все дійсно так, роботизація всіх процесів. Це добре, і це все ми повинні робити. Але ми не повинні це зробити з нуля. Наприклад, ми не повинні переходити в четвертий уклад з нуля, якщо ми маємо третій, то ми... зараз часто політики кажуть, оцей металобрухт, який в нас, треба вирізати, викинути, це машинобудування. Треба купити чужі електровози, бо наші – це, це щось, це металобрухт. Треба гелікоптери купити чужі. До речі, я ось передав сусіду порівняльну характеристику, жаль, що я її зараз не можу поставити. Гелікоптери, які ми в Франції купили, ви знаєте, так? Технічна характеристика наших, які виробляються, того ж класу на порядок краща.

До речі, щоб ви знали, два місяці тому наш гелікоптер побив знову світовий рекорд по висоті підйому: на 11 тисяч 200 метрів піднявся. І 10 уже цих гелікоптерів американці купили. Тому що не можуть у світі поки що зробити такий гелікоптер. По всіх технічних характеристиках, от наші гелікоптери в порівнянні з тими французькими, що ми купили на 650, здається, мільйонів євро. Подивіться, кому треба, передам, подивитись, наскільки краще наша характеристика. Вартість нашого – 1 мільйон 800 тисяч доларів, вартість французького – 6,5, які ми купили. І ми кажемо: виріжемо своє, тому що то металобрухт, і підемо в нове, чуже, яке привеземо, купимо, поставимо, запустимо і так далі. Це є найбільша помилка, яку ми зараз робимо і допускаємо.

Тому треба виправляти ситуацію, треба щось робити. Але в чому проблема? От знову ж таки я не називаю прізвища, дехто посміхнеться зараз, бо знає, про що я кажу. От ми змінюємо владу, ставимо, кажемо, дивіться, треба поставити молодих, взагалі незаангажованих іноземців навіть, бо вони

от, дійсно, змінять курс, і ми станемо щасливими і здоровими. Поставили. Я виступаю так, як зараз, цей міністр мене запрошує, пане Леоніде, ну, чому ви мене критикуєте? От уявіть собі, щоб вас поставили, я знаю, хто ви за освітою, знаю, ким ви були, от вас би поставили зараз американці в космічний центр НАСА генеральним директором. І я прийшов би до вас через півроку, почав критикувати: от Козаченко не може реформувати НАСА американську і полетіти в космос. Чому ви мене критикуєте? Я говорю, слухай, я, мабуть, вибач повісився, ну, я б не погодився піти керувати НАСА, космічним центром, і реформувати його. А я пішов на це, і я хочу, дай мені ще хоча б рік, я ввійду в тему, бо я ніколи в житті цим не займався, і я вам допоможу.

Ще один приклад вам приведу, щоб ви зрозуміли. Я теж в оцій залі приводив, вже наболіло, але в нас дуже багато таких прикладів. Я хочу сказати, в чому наша є помилка і що нам треба робити. От звернулись до мене Асоціація заморожених продуктів України. Ви знаєте, що Європа закрилась від нас квотами, аграрну продукцію ми не можемо поставити, а заморожені продукти, які відповідають вимогам там європейським, сертифікації, можуть. Розробили регламент виробництва цих заморожених продуктів. Чому? Тому що не могло, а це профільне Міністерство охорони здоров'я повинно було зробити. Не можуть вони зробити 2 роки, роблять за своє профільна асоціація. Передає їм, більше як два роки пройшло з того часу, щоб вони погодили. За цей час міністерство, тому що такі, як цей міністр, про який я говорив, відправляє на погодження цей регламент Міністерству оборони і запитують у міністра оборони, чи цей регламент можна дотримуватися, щоб заморожувати продукти, чи буде це шкодити здоров'ю людей. Що міністр оборони може відповісти? Півроку не відповідає, направляє їм назад. Вони відправляють Міністерству соціальної політики на погодження і так далі. Після того, коли прийшла ця асоціація, я пішов разом з ним і туди вже почав говорити тими словами, які не можу вам зараз продемонструвати. Кажу, що ви робите, у вас є профільний

інститут відправте, він за три дні це все перевірить і дасть вам висновок, і все. Ви тільки підпишете і направите в Мін'юст, щоб вони термінологію перевірили, і закінчиться. Вони, який інститут, є у вас такий. Вони відправляють, через п'ять днів, дійсно, той погоджує. Зараз директор дзвонить мені, для чого ви мене спалили, бо нас починають реформувати, Леонід Петрович, це нам буде те саме, що міністерству. Я з Прем'єр-міністром... офіційні листи як народний депутат писав. По сьогоднішній день уявіть цей документ не погоджений, пройшло більше 2 років. Скажіть, як ми можемо в таких умовах модернізуватись, інноваціюватись, деджиталізуватись і конкурувати із світом, маючи такі величезні можливості, які ми маємо у різних сферах. Тому саме головне – оце виправити.

І от, наразі, коли ми заходимо в період такої глибокої серйозної кризової ситуації з виборами і Президента, і парламенту, я б наполягав, щоб ми технічний уряд поставили на рік, нехай Гройсман ним керує, якщо його підтримають. Але по певній процедурі, з підтримкою громадянського суспільства, з підзвітністю кожного міністра, кожний квартал за ту програму, яку на рік затвердять, щоб уникнути оцих всіх, ви знаєте, популістських, які будуть виникати і не тільки процесів в період такої тяжкої політичної кризи, яка виникає в зв'язку з виборами. А надалі уже розраховувати, що ті і парламент, і Президент, які будуть обрані, вони змінять трошки свою політику, і ми зможемо виправити цю ситуацію.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Леонід Петрович, дякую вам за такий дуже відвертий виступ, да, щирий.

І я попрошу, я відмовлюсь від свого виступу потім, да, але я такий-от все-таки коментар з цього приводу і поділюся теж життєвою ситуацією однією, да, яка безпосередньо стосується промислової політики. От з одного боку інколи нам здається, знаєте, що ми не можемо вплинути на ситуацію,

ну, от вона так розвивається, да, є якісь, скажімо, речі, які неправильні, але, ну, що тут можна зробити, треба почекати виборів, треба там, от якісь будуть зміни, а тоді... Да, тобто насправді нам треба робити сьогодні максимум з того, що ми можемо, да.

Простий приклад. Я 3 тижні тому був на харківському "Турбоатомі". Ви знаєте, що це за завод, да? Державна, переважно державна власність, 3,5 тисячі працює людей, платять до бюджету податків 1 мільярд гривень на рік, 1 мільярд гривень податків. Ще платять дивіденди – 400 мільйонів гривень до державного бюджету. Тобто завод, який випускає гідротурбіни, які купують по всьому світу, знають за їх надійність. Ну, це флагман не те, що української промисловості, це просто перлина української промисловості, да.

І про що я дізнаюся, перебуваючи там на заводі? Про те, що кілька днів тому державна компанія "Укргідроенерго" підписує в присутності Першого віце-прем'єра - міністра економіки Степана Івановича Кубіва меморандум з китайським виробником на 500 мільйонів доларів про постачання китайських гідротурбін на Дністровську гідроелектростанцію. Уявіть собі, Дністровська гідроелектростанція найбільша в Європі. Завжди до цього першу-другу чергу робив "Турбоатом". На третю чергу високі державні діячі, так би мовити, да, вирішили віддати це замовлення китайцям.

Щоб ми з вами зрозуміли масштаб відносно, 500 мільйонів доларів – це 5 років роботи "Турбоатому", тому що в них дохід річний 2,5 мільярди гривень фактично, да. Тобто 5 років роботи, красиво під софіти значить підписали меморандум і це... Я одразу набрав Олега Валерійовича Ляшка, він каже: "Ми цього не допустимо". Як ми цього не допустимо? Що ми будемо робити? Ну, який механізм вплинути, да, є влада, є їх рішення, є якісь меморандуми і так далі. І згадайте голосування за бюджет, який ми, до речі, не підтримали, да. Але ми пробіли туди поправку, що державні гарантії можуть надаватися виключно на гідротурбіни. Виключно у випадку, якщо вони є українського виробництва. Тобто по суті ми заблокували оцю імпорتنу угоду просто через законодавчу норму. Тому що тепер, якщо вони

хочуть купити у "Турбоатома", будь ласка, отримайте державні гарантії, беріть кредит, залучайте ресурси і так далі. Хочете купити імпортні – це заборонено по закону. І тому ми зараз будемо дивитися відповідно, а що вони будуть робити. Вони будуть діяти по закону, і тоді замовлення отримає "Турбоатом", або вони підуть всупереч закону, ну, і, значить, найвищі посадові особи можуть потрапити у в'язницю дуже, дуже, дуже швидко, я думаю, через цю обладку.

Тому от приклад конкретний з промислової політики. І якщо ми це зробимо, що це буде не виключення, не на ривок будемо це брати, а це буде... змінимо правила гри, я кажу про прийняття Закону "Купуй українське, плати українцям". Я, до речі, дякую вам як співавтору цього законопроекту теж. То тоді не будуть більше купувати вже французькі вертольоти замість запорізьких "Мотор Січ", не будуть купувати в Київ трамваї Pesa, да, замість львівського "Електрону" чи дніпровського "Татра-Південь", да, не будуть купувати турбіни китайські замість харківського "Турбоатом". Тому що це найбільший злочин проти промисловості і економіки купувати ще й на кошти платників податків за кордоном ті товари, які Україна виробляє або здатна виробляти сама. Тому цю політику треба переформатовати, міняти правила гри, і тоді через кілька років ми побачимо зворотні потоки і людського капіталу, і фінансового капіталу, тому що все в країні є для успіху і для багатства. Все, що тільки треба. Окрім нормальної державної політики, зокрема економічної і промислової.

А на цьому я хочу з задоволення передати слово професору Інституту міжнародних відносин Київського національного університету Тараса Шевченка і видатному українському економісту Наталії Резніковій. Будь ласка.

РЕЗНІКОВА Н.В. Дякую за запрошення.

Справді, сьогодні темою круглого столу є прогнозування. Це не така футуристика, аби ми забули про те, про що сьогодні намагаємося з вами

фактично моделювати майбутнє. Ми всі, сподіваюсь, опинимось у 2019-му і переконаємося, чи справді відбулося те, про що ми сьогодні говорили.

Але сьогодні неодноразово я чула про кризу, про те, що її також прогнозують, що вона може настати. І я хочу пригадати, що англійська королева якось запитала своїх радників, чому, мовляв, ви не передбачили кризи. Вони не знали, що відповісти. Але відповідь на поверхні. Справа в тому, що вони користувались моделями, які нав'язують і Україні також. Це ті моделі панівного макроекономічного підходу, де весь світ прямує до рівноваги. Це світ, який моделюється на припущеннях, що всі діють раціонально, що в економіках немає цінового сектору, що всі вчасно сплачують борги, що зрештою всі діють раціонально. І дуже прикро, що ті поради, які дають Україні, вони базуються саме на цих припущеннях, про якихось раціональних індивідів, про раціональних урядовців і так далі, і тому подібне.

І ще Пол Кругман взагалі поділяв усіх економістів на дві групи. Одних він називав солоноводними. До них він відносив всіх тих, хто отримав освіту в Єлі, Принстоні, в Гарварді. Це ті, хто говорить про те, що потрібно дати державі можливість впливати на ситуацію. А є солоноводні. Це ті, хто отримали освіту в Чиказькому університеті. І чомусь в Україні дуже стало модно дослухатися саме до їхніх рекомендацій.

І от ще Гайман Мінськи, який все життя досліджував стабільність і тим самим нестабільність, говорив про те, що рівноваги не існує, стабільності не існує, бо немає нічого більш нестабільного, ніж стабільність. Тому що коли вона настає, ти втрачає відчуття реальності. І, справді, те, про що ми з вами сьогодні говоримо, тому що, повертаючись до назви круглого столу: "Світ і Україна", дуже жаль, тому що світ може собі дозволити прогнозувати.

Коли ми говоримо про Україну, ми говоримо про наслідки. І в першу чергу, це наслідки структурної недосконалості нашої української економіки. Коли, буквально, на перших слайдах мова йшла про те, що буде відбуватися ідеологічна війна, війна між глобалізмом і протекціонізмом. І, власне, те, про

що ви говорили, Віктор Валерійович і ви говорили, про нормативний протекціонізм, це те, що ви використали. Власне, ви скористалися інструментарієм сильного світу. Тому що, якщо подивитися, хто займається протекціонізмом. Це як абсолютно вірно було зазначено і паном Олександром, і паном Максимом, і паном Дмитром, це великі світу цього. Це G7, це G20. Власне те, що зробили ви – це використали практику розвинених країн світу.

І, безумовно, ми сьогодні говоримо з вами і про те, а що чекає. Бебі-бумери будуть змінюватися "міленіалами". Але мова буде іти не лише про те, а що вони будуть споживати. Мова іде про те, а як вони будуть споживати, а найголовніше, як вони будуть заощаджувати, і як вони будуть інвестувати. Тому що ті моделі, на яких базуються всі прогнози, вони базуються на цих самих раціональних індивідах, які повинні заощаджувати, повинні витратити, якщо хтось, припустимо, зменшує податки. А ні, ці починають діяти якось інакше. Саме тому потрібні прогнозовані індивіди, на превеликий жаль, це, ті якими являються українці, саме тому їх так радо чекають у всьому світі.

Але що зробила такого Україна і що зробив таке світ не у 2019-му, а останні два роки? Але світ це буде робити в наступне. І чому інші наслідки? Буквально, дозвольте дві хвилини. Чим намагалася займатися Україна – це конкурентні девальвації. І, можливо, ви пам'ятаєте, коли полетів курс гривні, всі радо говорили про те, що, мовляв, зараз гривня девальвуватиме і експорт буде зростати. Це цю інформацію можна було бачити на шпальтах багатьох газет, чути по радіо, по телебаченню, і всі чекали, що саме це стане рецептом покращення і торговельного балансу, але ніхто не говорив про платіжний баланс. Якщо подивитися, чому ми звертаємося до поради з МВФ, що у них написано в статуті: "Боротьба з платіжними дисбалансами". Але причина – структурна хвороба української економіки. Так от, в світі реально почали займатися конкурентними девальваціями. Ось цитата директора Національної розвідки США. Першочерговим питанням безпеки США є

світова економічна криза та її геополітичні наслідки. Справді, такі політичні курси як валютна девальвація для підвищення конкурентоспроможності експортних товарів можуть запустити хвилю руйнівного протекціонізму. Що говорять інші радники колишнього Президента? Основними фронтами є театр воєнних дій: долар юань, долар євро і євро юань – країни намагаються девальвувати валюти, аби завойовувати світ. Але якщо подивитися, можливо, хтось із вас починає ранок, читаючи Twitter Дональда Трампа, він пише про те, що мені набридло, що весь світ займається конкурентними девальваціями, Китай винен і європейці винні в тому, що Штати втрачають робочі місця і взагалі деіндустріалізуються. Але, насправді, якщо послухати відповідь одного із європейських очільників, він сказав: "Пане Дональде, подивіться на дороги Нью-Йорку, ви там побачите дуже багато моделей BMW 7-ка, мерседесів. Ви хочете сказати, що американці їх купують лише тому, що євро просів? Мабуть, ні. Тому що мова йде про те, що ми, європейці, випускаємо якісні товари".

Я ці приклади навела для того, аби сказати, що Україна, на превеликий жаль, не зможе скористатися перевагами девальвованого курсу, якщо не почне виробляти. Чому? Американські дослідники підраховали, що, скажімо, якщо країна якась умовна, буде експортувати фанеру та іншу необроблену продукцію, то тоді ефект від девальвації валютного курсу буде становити, уявіть собі, 0,025, тобто нічого. При цьому дорожчає імпорт, а, враховуючи, що в продукції навіть національного виробництва є імпортні складові, ми втрачатимемо ринки. А якщо згадати про те, що борги наші деноміновані у іноземній валюті, ми по вуха будемо в боргах, тобто це не та історія.

А що відбувається, який ефект перенесення валютного курсу, якщо, скажімо, країна експортує принтери, автомобілі понад одиницю? Тобто мається на увазі, якщо девальвує валюта на 10 відсотків, то тоді імпорт буде падати, скорочуватися на 10 відсотків. Це може собі дозволити маніпулювати такими критеріями лише та країна, яка виробляє диверсифіковану, у якій диверсифікована структура економіки.

Тому я хочу побажати вам натхнення для того, аби сповідувати поступово політику імпортозаміщення, без неї ніяк. Хоча нас і науковці в тому числі не розуміють, мовляв, кажуть, що ви, намагаючись відстоювати імпортозаміщення, базуєтесь на еволюційному підході, мовляв, потрібно виробляти щось таке, чого ще не знає світ. Ми обов'язково будемо це виробляти, але потрібен базис.

Тому я щиро бажаю вам продовжувати те, чим ви займаєтесь, так вміло поєднуючи і практику, і реальну економіку, і надихаючи нас, науковців, і студентів через те, що робите дані книги, які ви сьогодні презентували, доступними для нас. І тому дякую ще раз за те, що дозволили стати частиною цього круглого столу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пані Наталя, дякую вам. Ви кажете науковців не чують, не розуміють. Ми вас точно і чуємо, і розуміємо. Більш того, щодня втілюємо в життя такі ідеї, які роблять нашу промисловість сильнішою і через імпортозаміщення, і через експортну експансію, головне – через розвиток виробництва, тому що це є передумова. Ще раз дякую.

І з задоволенням надаю слово Лідії Василівні Шинкарук, професору, члену-кореспонденту Національної академії наук України і видатному педагогу. Будь ласка.

ШИНКАРУК Н. Дякую за запрошення. Дякую за те, що я в черговий раз можу долучитися до обговорень в Комітеті промислової політики. Тому що промислова політика – це те, що може вивести нашу економіку із цього стану, в якому сьогодні ми є.

І до слів пана Козаченка я хочу ще доповнити те, що в 1916 році, коли ми були в Російській Імперії, ми експортували зерно, продовольство і метали. В 2017 році, минаючи етап розвитку Радянського Союзу і частини України в Радянському, ми повернулися до того, що ми знову ж експортуємо що – зерно, продовольство, метали, добавили хімію. Тобто ситуація в економіці

України є надзвичайно критичною. Надзвичайно критичною. Це одна характеристика.

Друга, на чому мені б хотілося зупинитись так чисто прагматично, це те, що українська економіка на сьогодні є в термінах економічних міжнародних, це є labor intensive economy, тобто це є економіка, яка залежить від праці. Економіка залежить від трудових ресурсів. Навіть ці дві характеристики: експортна структура і те, що ми залежимо від трудових ресурсів – є надзвичайно таким явищем, яке повинно насторожувати при прогнозуванні. Тому що прогноз це є те, що будується на тій базі, яка є, а віддача – це те, що ми в цьому році закладемо, воно буде в нас у 19-у році.

Якщо ми в економіку, буду говорити термінами, не залили кров, тобто гроші, інвестиції, ми не можемо очікувати нічого в 19-му році. Із нічого нічого не буває. Тому ті падіння інвестицій, які існують, ми будемо говорити, що в нас вони трошечки зросли, стабілізувалися, не стабілізувалися, ну, це вже інше питання. Але на сьогодні ріст, який прогнозується в 3 відсотки, ну, будемо говорити там Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, вони його мінняють туди-сюди кожен місяць, кожен квартал, там рахують відсоток сюди, відсоток туди. Але ми при прогнозі і при перспективах розвитку повинні враховувати те, що з 91-го року вся економіка світу виросла в 2,5 рази. Ми з 91-го року складаємо 70 відсотків 91-го року. Оце нас повинно турбувати.

Темпи зростання. Ну, коротко також скажу. Якщо в 2018 країни з ринками, які розвиваються, складають там 4,5, ну, 4,5 приймемо, Україна – 3. Монголія 10 років вже зростає темпом 10 відсотків. В'єтнам – 6 відсотків. Візьмемо наших товаришів по Радянському Союзу Таджикистан, Туркменістан – 6 відсотків.

Дорогі друзі, дійсно, прогноз в 3 відсотки це є катастрофа для України. Тому що розрив при рості 4,5, ну, будемо навіть казати, якщо світова економіка буде зростати 3,5, при найгіршій ситуації 2,5, ми все рівно будемо зростати менше хоча б на відсоток. Тобто ми знову будемо падати. І при

тому рівні, який у нас вже є проти 90-го року і при тій структурі, і при тій еміграції, пане Крамар і пане Віхров, про яку ви говорили, воно є надзвичайно катастрофічним. Тому що економіка повинна виробляти для споживачів.

Ще одна така характеристика – домашні господарства. Про них мало говорять. Але це є постачальники трудових ресурсів усіх. Я не буду говорити тільки про трудові ресурси. Всіх. І це є споживачі. І питання для України в тому, яким чином ми будемо стимулювати зростання. Ми будемо стимулювати попит, ми будемо стимулювати пропозицію? Що ми будемо стимулювати? От у чому корінь, і як кажуть, проблема.

Моє особисте суб'єктивне бачення: ми на сьогодні повинні стимулювати попит. Без стимулювання попиту, купівельної спроможності ми не зможемо підняти виробництво. Ще одне – зміна ролі держави. Якщо порівнювати роль домашніх господарств у економіці і формування доходів, то, ну, в середньому, якщо заробляють домашні господарства на першому рівні через заробітну плату гривню, умовно я кажу, розподіл, перерозподіл через трансферти, через державу, через загальнодержавний сектор складає 1.20 – 1.50. Як ви думаєте скільки в нас? Дві з лишнім. Тобто ми заробляємо гривню домашнього господарства, а держава нам через трансферти, субсидії, всі решту речей, які проходять через загальний сектор загальнодержавного управління, вона дає нам решту грошей. Безумовно, при цьому можна говорити про тінь. Так? Домашні господарства це є ті, які, ну, велику частину в тіні, тому що вони займаються малим і середнім підприємництвом, вони знаходяться як фізичні особи - підприємці. Але вони не мають умов для того, щоб вийти з цієї тіні, не створено умов.

Якщо буде друга, наступна... Я можу сказати також таку рекомендацію для нас усіх, це створити умови для того, щоб малий і середній бізнес вийшов із тіні. Для того, щоб він міг заробляти на себе і міг платити податки. Якщо в Польщі можна за 100 злотих цілий тиждень харчуватись одній людині, а 100 злотих, якщо по курсу брати, це є що, ну, 25 доларів, так, по

моєму чи 20... Скільки? Ну, да. Ну, будемо говорити так. Тобто там можна, студент може піти і за один день заробити 100 злотих, 200 злотих. Він іде, він купляє собі продукти на цілий тиждень. Це я знаю із свого досвіду, тому що мої студенти їздять навчатися, я їжджу читати лекції, звичайно, туди. Тому конкурентоспроможність на ринку праці потребує дуже багато змін у законодавчих ініціативах. По-перше, це є знову ж таки, ну, складно, але це є зміна споживчого кошика. Це є те, що ми закладаємо в мінімальну заробітну плату. Без зміни цих речей ми не можемо змінити ситуацію із заробітною платою. Ми не можемо змінити ситуацію із, ну, частково із легалізацією заробітних плат. Ну, тут і ще багато речей, не будемо на них також зупинятися, це, ну, не сьогоднішня тема, це надзвичайно складна тема. Тому навіть оці речі – експорт, трудомісткий ринок, який залежить від праці – це є надзвичайно складно.

Останнє, на чому я б хотіла наголосити, це те, що наша економіка має колосальну неефективність. Колосальну неефективність. З однієї сторони, це є погано, але для інвестицій і для інвесторів це є досить хорошим стимулом інвестувати. Чому? Тому що, якщо в Європі для того, щоб інвестувати, потрібні інновації, ті, яких немає, потрібно виробництва, тих, яких немає для того, щоб вийти на ринок. Україна це є колосальні можливості для інвесторів. Тому що, якщо у нас при нашій мінімальній ефективності ми інвестуємо 1 гривню або 1 долар, він дає мультиплікативний ефект надзвичайно більший, аніж в європейській країнах. Що для цього потрібно? Знову ж таки повернуся, це є умови для підприємництва, умови для інвестування. І ми повинні вийти із пастки оцієї низької ефективності для того, щоб інвестори інвестували.

Є три інструменти, ніхто нічого в світі не придумав, це є монетарні, фіскальні і інвестиційні інструменти стимулювання ВВП. Монетарні, моя знову суб'єктивна думка, - зниження облікової ставки. Зниження облікової ставки неможливе в сьогоднішніх умовах. Знову ж таки можна сперечатися зі мною, але моя думка, що це буде розкрутка інфляції і це буде додатковий

девальваційний тиск. Гроші повинні бути зв'язані. Якщо ми кидаємо гроші в економіку, вони повинні бути зв'язані в реальному секторі, вони повинні бути зв'язані в малому, середньому підприємстві.

Знову ж таки це є... Європа має інструменти стимулювання. І це є стимулювання малорозвинутих регіонів, це є стимулювання через створення робочих місць, це є стимулювання інноваційних підприємств. Просто ці важелі в нас, на мою думку, надзвичайно слабо застосовуються.

І останнє – це є тіньовий сектор. За різними оцінками є різні речі, але у 2018 році через корупційні канали, через корупційні схеми розподілено від 5 до 15 мільярдів доларів в Україні. Якщо прийняти, що наш ВВП є 138 мільярдів, умовно кажемо, так, ну, 135-138, це не складає, немає значення, якщо на сьогодні, скажімо, скажемо, то порахуємо просто так простою математикою. Якщо виведемо 60 мільярдів із тіні, так, як говорять, що можна, то це одна картинка. А ми можемо його подвоїти при нашому 50-відсотковому тіньовому секторі, хоча є 70-80 оцінки. Тобто ми можемо тільки за рахунок тіні подвоїти ВВП. Якщо будуть прозорі умови. Це, звичайно, не сьогодні. Якщо ми в цьому році приймемо заходи, в цьому році люди повірять. І почнуть інвестувати, почнуть займатися підприємництвом, тільки в наступному році через два роки ми отримаємо результати, в кращому разі через півроку, якщо це буде, дійсно, точкова реформа. Реформи не можна робити всюди. Реформи повинні бути зрозумілі народу і реформи повинні бути точковими. Ми повинні розуміти, малий підприємець, ми робимо для тебе це, але потім ми його не змінюємо, ми не змінюємо умови.

Тому дозвольте завершити свій виступ. Але я хотіла зупинитися на цих основних таких інструментах, тому що 3 відсотки ВВП це є надзвичайно мало. І ми можемо за рахунок того, що я перерахувала, включивши інструменти інвестиційні, монетарні, регіональні інструменти стимулювання, ми можемо стимулювати, але це тільки при тому, коли знизиться рівень корупції і будуть більш прозорі умови підприємництва.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Лідія Василівна, дякую вам за ваш чудовий виступ і за ідентифікацію одного з головних насправді викликів для України – це дуже повільне економічне зростання. Це один з найбільших викликів, з якими ми стикаємося. Тому що, дійсно, для України 3 відсотки річного зростання на фоні 3,5 середньосвітового зростання це значить продовження відставання, це значить залишитись на узбіччі європейської цивілізації. Тому що, якщо в наших сусідів ВВП на душу населення в 5 разів більше, в них 3 відсотки і в нас 3 відсотки, то це 3 відсотки в абсолютному вимірі різні і це різні траєкторії. Це значить наші рівні доходів і добробуту розходяться з часом. Це не євроінтеграція, це навпаки, це дезінтеграція з Європою. Дивергенція рівня доходів абсолютно. Тому...

_____. Віктор Валерійович!

ГОЛОВУЮЧИЙ. І дуже правильно ви наголошуєте, що має бути інструментальний науково обґрунтований підхід до того, як нам розіграти економіку, через які канали прискорити зростання ВВП. Це має дуже велике значення, тому що це диктує вибір інструментів. Тому не випадково ми застосовуємо оцю матрицю промисловий пакет реформ: "Купуй українське, плати українцям" для розумного імпортозаміщення; Експертно-кредитне агентство для експансії на зовнішні ринки для вирівнювання торговельного балансу, для збільшення експорту; індустриальні парки для зміцнення виробничої бази, одночасно для того, щоби на експорт продавати і всередині країни заміщувати імпорт; безкоштовне приєднання до інженерних мереж для того, щоб зняти головний бар'єр на вхід в українську промисловість і дати поштовх, імпульс розвитку реального сектору економіки, а не спекулятивного капіталу, не просто торгівлі чи фінансової сфери. Це дуже

важливо, але це другорядне в порівнянні з промисловістю. Але для цього потрібні, ну, потрібна відповідна політика і носії цієї політики.

От я, поки ми говоримо, я сиджу теж і продивляюся статтю першого віце-прем'єра, міністра економіки Степана Івановича Кубіва, де він стверджує, що сучасна економіка це не економіка промислових гігантів, вона мобільна та диверсифікована, визначальну роль в ній відіграють малі та середні підприємства, локальні виробництва, індивідуальні винахідники. Розумієте? Тобто треба, ну, як знаєте, як казав антигітлерівський активіст Бен Хофер, що немає сенсу бігти по вагону, якщо ти сів не в той потяг. Тобто, я думаю, що дуже треба нам вірно визначитися з напрямом, тому що якраз економічну силу, спроможність, суверенітет в усіх країнах світу визначають великі промислові інноваційні компанії, національні чемпіони, яких через державну політику плекають, захищають, просувають на зовнішні ринки, а малим і середнім допомагають таким ставати. Бо, вибачте, Apple і Microsoft, вони колись теж були стартапами, да, гаражними компаніями, але ніхто не радів тому, що вони – гаражні компанії, їм сприяли, щоб вони стали тим, ким вони стали сьогодні. Тому, я думаю, що цей зміст політики, він є далеко не випадковий і він визначає нашу економічну реальність. Тому давайте міняти і зміст політики, і носіїв, якщо у нас різні погляди, да, з цими носіями.

І прошу до слова Володимира Григоровича Панченка...

КОЗАЧЕНКО Л.П. Віктор Валерійович, 30 секунд, тому що я піду на телебачення.

У зв'язку з тим, що було сказано. Поруч з нами, позавчора у Міністерстві охорони здоров'я було розвиток малого і середнього бізнесу через запровадження легітимізації сексуальних послуг. От презентували і сказали, що Україна спасе себе від кризи, якщо ми терміново, наступного тижня, розглянемо проект закону, який підготовлено. Тому що за оцінками це буде не менше як півтора відсотки зростання ВВП країни. Обсяг цих

послуг в країні – це надходження валюти. А якщо патріотично до цього підійти, то жінки до 5 відсотків дадуть ВВП, якщо ми прийнемо цей закон. Не смійтесь, бо це реальна розмова. Позавчора було, може хтось із вас був, я не пішов туди, але в мене є всі ці документи і проект закону, так. Тому, якщо ми будемо так реформуватись і йти цим шляхом... Це є проблемне питання, яке треба вирішувати, але говорити, що це спасіння нас, що це реальна реформа в країні і так далі, то... А забувати про те, що ви казали, про Харківський завод "Турбоатом", за "Мотор Січ", за наші ніші, Крюковський завод, який локомотиви випускає, за "Антонов", який літаки, то, я думаю, що ми дійсно опинимось не там, де маємо бути.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Нема слів. Леонід Петрович, будемо боротись. Дякую вам.

І прошу до слова Володимира Григоровича Панченка, директора розвитку Дніпра і видатного українського економіста, який якраз завжди відстоює національні інтереси України. Прошу.

ПАНЧЕНКО В.Г. Дякую, Вікторе Валерійовичу.

Звичайно, за 5 хвилин важко щось крім лозунгів сказати, але все-таки спробую надати якісь факти.

Перше. Хотів сказати, що дуже вдячний "Українському тижні" за цю роботу, за цей продукт, який ви видали. І, ну, не все вдалося прочитати, звичайно. Але вдалося прочитати мою улюблену тематику: Трамп та США та Китай. Відповідно, моя доповідь називається "Китай проти США: уроки для України". Як використати різні види залежності для досягнення домінування"

Спочатку про те, що написано у кількох статтях по Трампу в принципі Economist повторює якісь, ну, скажемо, матеріали, які вже ми бачимо дуже довго? прогнозує 19-й рік. 19-й рік прогнозується як продовження протистояння і торгівельної війни. Вона весь час називається вже війною,

спокійно війною, яка буде переходити у війну гарячу з протистоянням Китайському морі кораблів, літаків і так далі. Тобто насправді висновок, який робить Economist, звичайно, дуже дивний, що в світі триває боротьба між глобалізмом та економічним націоналізмом. Якщо подивитися на дві найсильніші держави світу, то іде боротьба між двома позиціями економічного націоналізму. Немає ніякого там лібералізму чи неолібералізму і немає там ніякого глобалізму. Є два економічних націоналізми. Я на цьому наголошую.

І чому це важливо? Тому що в понеділок буде презентація, до речі, на русском языке "Нового времени". З тим же самим продуктом The Economist. І я прошу, панове, звернути увагу на те, що питання не тільки в тих текстах, які ви перекладаєте і до яких ви долучаєте інтерпретації по Україні, а і в тому, які будуть інтерпретації по тим текстам, що буде в світі 2019-го. Я вже навів приклад навіть інтерпретації The Economist. Я уявляю собі, яка буде інтерпретація "Нового времени" і всієї неоліберальної тусовки.

До цього часу запрошується, ну, тут Віктор Валерійович наводив приклади 23 вад капіталізму, яка була написана південнокорейцем, то південнокорейський лідер Пак Чон Хі перше, з чого почав, він вигнав неоліберальних консультантів. У нас ніхто не виганяє неоліберальних консультантів, і тому надзвичайно важливим є таке зібрання. Комуś може видатись, що ми займаємося тут, ну, як би непродуктивною роботою. Це надзвичайно продуктивна робота, тому що заповнення інформаційного простору є жахливим. Я вчора вночі переписувався з Фищуком. Вам, до речі, великий привіт від нього. То він попросив вибачення, що він використовує там те, що я використовую, критику невидимої руки ринку. Айтішники вже зрозуміли нарешті, що у нас неоліберальна тусовка, яка заповнила Міністерство економіки, Міністерство фінансів, всі консультаційні, експертні середовища. Подивіться, що витворює навіть VoxUkraine, який глас народу. Це абсолютно пропагандистська структура, яка накидається з агресією звіра на будь-кого, хто протистоїть неоліберальній ідеї. І за визначенням одного з

видатних південнокорейців він задавав собі запитання, чи ці люди, які не бачать реалій життя, вони є неолібералами чи все-таки вони є неоідіотами? Фицук мені написав, що він їх називає псевдореформаторами, за що вони дуже на нього ображаються. Тому інтерпретація звіту "Світ 2019" буде мати надзвичайно важливе значення. І як будуть представляти оці позиції, наприклад, протистояння Китаю, я наведу зараз кілька прикладів, і побачимо, як буде інтерпретувати "Новое время" і вся неоліберальна тусовка. Вони будуть важливими.

Тому, Віктор Валерійович, велике прохання, ви дуже багато докладаєте до того, щоб існував Київський міжнародний економічний форум, який є фантастичним майданчиком. Навіть східноєвропейці відзначають, що немає такого майданчика, дійсно, концептуального для того, щоб з рештою викинути неолібералів з української політики. Тому що ми можемо довго розмовляти, а вони будуть робити і здавати національні інтереси. Так от чим буде знаменуватися війна між Сполученими Штатами і Китаєм за версією The Economist? Тобто Китай не буде воювати в економічній сфері, не буде паралельно піднімати тарифи, як це зробить Трамп, до речі, з 1 січня.

До речі, знову ж таки інтерпретація кризи, про яку всі волають, вона може бути іншою. Китай втрачає можливість постачати продукцію на 200 мільярдів доларів, якщо він не розмістить виробництво у тих юрисдикціях, які мають угоди про вільну торгівлю із Сполученими Штатами. Чому український уряд не ставить це питання про перенесення виробництв? І Сполучені Штати, до речі, теж не будуть за версією Economist воювати з Китаєм до останньої крові. Тільки до першої крові. І Китай буде поступатися. Чим він буде поступатися? Він буде поступатися іпотечними фінансовими позиціями, тому що їм самим треба охолодити іпотечний свій ринок і опустити ціну на їхню нерухомість. Тому тут вони будуть начебто здаватися. Вони будуть відкривати частково фінансові ринки, щоб показати, що все-

таки вони не є закритою економікою. Як я вже сказав, вони не будуть вводити додаткові тарифи.

Але в чому не поступиться Китай? Вони не поступляться в тій позиції, що повинні передаватися технології, те, що відбувалося раніше і за що їх критикує Трамп. І чому так істерично, жорстко працює Америка проти Китаю, тому що відбувається передача переходу технологій, і передача, і викрадання, в чому звинувачують постійно Китай.

Друге. Китай не поступиться ні на крок, за версією Economist, в субсидуванні. Тобто все те, про що ви говорите, що ви робите, наприклад, в Україні, Китай це робить і навіть в умовах торгової війни, в умовах загрози, охолодження їхньої економіки, економічного спаду вони не поступляться субсидуванням технологій, субсидуванням промисловості.

І третє, чим вони не поступляться ні в якому випадку, – це змінами в ланцюгах вартості. Вони будуть приховуватися і всякими шляхами це робити.

Що будуть робити цікавого американці за версією Economist. Наприклад, вони будуть ліквідувати фінансовані китайськими грошами, приватними, до речі, грошами різні асоціації Конфуція, які є у американських університетах. Навіть асоціації Конфуція вважаються загрозою національним інтересам Сполучених Штатів, тому що вони роблять лояльними професорів в університетах до китайських студентів, які викрадають технологічні секрети. Це про те, що будуть робити китайці і будуть робити американці.

І хотів все-таки звернути увагу вашу на екран. Будь ласка, наступний слайд. Це історія, насправді, історія Китаю. Там буквами "П" обозначені колонії або держави периферії. Буквами "Ц" обозначені держави центру. Це, до речі, із докторської Наталії Резнікової. Дуже приємно, як би що ми тут разом опинилися, це випадково насправді. Але я просто хотів прослідкувати. Дивіться, тут колонії мають право торгувати тільки зі своїми метрополіями.

Наступний слайд. Розвиток відбувається таким чином, що метрополії дозволяють колоніям торгувати з іншими метрополіями.

Наступний слайд. Колонії починають торгувати навіть між собою в якийсь момент. Це вже такий постколоніальний статус. І, нарешті, що відбувається. Наступний слайд. Коли колонії торгують між собою, торгують з будь-якими державами, з якими захочуть. Я не буду довго розказувати. Там відбувається технологічна залежність.

І наступний слайд, останній слайд. Тут, бачите, виділені колонії, десь там виділені якимись значками. Що це? Це сучасний Китай, який з колонії за сто з лишнім років стає фактично державою, яка впливає на держави центру. Це шанс України. Коли нам весь час кажуть, що ми не можемо, ми залежні, ми повинні здавати інтереси, подивіться на розвиток тих країн, які від колоніального статусу проходять не тільки за 100 років, Корея пройшла цей шлях, Південна Корея, за 50 років, так само, як і Японія. І все є можливим, але ще раз кажу, треба вигнати неолібералів з університетів. Це перше, що треба зробити. Треба вигнати неолібералів з експертних середовищ. Треба вигнати неолібералів із інформаційного простору. Ну, слово "вигнати" – це таке, як би заборонене слово. Правильніше казати: "Треба замінити їх правильною позицією, яка уособлюється позицією економічного націоналізму". І тоді Україна має шанси досягнути успіху.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Супер. Володимир Григорович, дякую Вам за блискучий виступ і за такі дуже чіткі акценти.

Ми переходимо до обговорення, в нас вже є три записи на обговорення. Я прошу тільки дуже-дуже коротко, до 3 хвилин. Юрій Володимирович Прозоров. Потім – Пироганіч Юрій Осипович. І потім – Олексій Бондаренко. І всі встигнемо, тільки прошу коротко. Прошу.

ПРОЗОРОВ Ю.В. Дякую, Вікторе Валерійовичу.

Шановні учасники, колеги Української асоціації Римського клубу, шановна редакція "Українського тижня"! Яка багато робить вже багато років

з економічного такого нашого прогнозування та освіти. Я вкратце зупинюся на світових тенденціях, а потім перейду до українських.

Ми як аналітики, як у всьому світі, дуже багато люблять гратися з обкладинкою "Economist" відповідного року. Бо в якій, в зашифрованому такому вигляді, картинками показано, що буде в майбутньому році і більшість цих, у вас також вона є... В цьому році – це російсько-американський такий конфлікт між пандою-посередником – китайцями. Це дуже цікаві там питання щодо, до чого Буратіно з довгим носом, це фейки чи це якісь інші питання.

Але я би поставив акцент на те, що в нас є дегуманізація нашої як економічної, так і взагалі людської діяльності. Тому самим крупним на обкладинці є цей знаменитий Да Вінчі, людина, яка з розкинутими руками, але вона в таких окулярах доповненої реальності, і в одній руці держить легалізовану за океаном вже марихуану, а в іншому QR-код від айфона. Тому питання в тому, що 19-й рік – це такий новий, з нашої точки зору, він якісно новий. Тобто нам будуть давати нові симулякри, на які ми будемо реагувати і вести себе, як у "Вікнах Овертона" знаних, у нас будуть їх обертати, обертати, доки ми не будемо також реагувати так, як нам буде... Ми будемо втрачати суб'єктність все більше і більше, і становитися об'єктом різноманітних маніпуляцій.

Тому питання, що робити Україні в 19-му році. Я вважаю, що багато було зроблено і в 18-му році для того, щоб десь ми суб'єктність свою все ж до кінця не втратили. Но ми в Українському товаристві фінансових аналітиків ще три роки назад давали прогноз про таку 3D-модель нашої української кризи: це девальвація, потім дедоларизація повна між суб'єктами господарювання і далі десуверенізація – а зараз ми в фазі десуверенізації. Ми частково втратили свій суверенітет і не можемо приймати рішення без оглядки на міжнародні фінансові та нефінансові організації, які відповідно в якихсь чинах йдуть нам назустріч, а десь досить жорстко вистроюють свої позиції, не давая нам вийти за ці зашорені траєкторії.

Тому питання, я вважаю, найбільш, крім питання війни чи миру в 19-му році, це питання, чи буде імплементовано Закон "Про валюту та валютні операції" в 19-му році? Чи зіславшись на те, що буде криза, буде відтерміновано те, що Віктор Валерійович там два законопроекти готував в цьому році, і частково вони ввійшли. Але питання в тому що, чи буде введено законопроект про "спліт" і до фінансового банківського нагляду методом судження, а не законодавчим, приєднуються страхові та інші ринки.

І третє питання основне, яке може бути, чи, дійсно, нам вдасться зробити потужний якийсь поштовх до розвитку промислової політики, щоб ми не перетворилися на оцю аграрну супердержаву, якою будуть керувати ззовні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ігор Володимирович, шановний, дуже дякую. Зробимо все, щоби це вдалося, те, про що ви кажете. Дякую.

Прошу до слова Юрій Йосипович Пероганич. Будь ласка.

ПЕРОГАНИЧ Ю.Й. Вітаю, шановне товариство! Я хочу звернути увагу присутніх тут, в тому числі і науковців, в тому, що у нас неусвідомлена в суспільстві така проблема і в політикумі, як проблема безподаткового імпорту. Щороку в Україну заходить товарної маси з-за кордону на суму 2,2 трильйона гривень. З них 1,7 трильйона заходить легально, тобто з оподаткуванням. Зрозуміло, що з імпорту знімається податки ПДВ, мито, акциз, що становить на момент 48 відсотків надходжень всіх податкових надходжень державного бюджету. Ще півтрильйона або 500 мільярдів гривень товарної маси заходить без податків, без оподаткування. Тобто вони заходять...

Перше. Це корупція на митниці. Є "зеленка" так звана, коли на 7 тисяч кілометрів державного кордону 7 тисяч митників у нас. Є перерваний транзит. Є поняття, як зловживання прикордонної торгівлею, коли людина

може завести на 500 євро без оподаткування. І надалі дедалі більше зростає так званий посилковий імпорт, коли можна замовити на суму до 150 євро, насправді, цю вартість ніхто не перевіряє, також без оподаткування.

До чого це приводить? Найстрашніше, до чого це приводить, це спотворення конкуренції між вітчизняними і зарубіжними виробниками. Зарубіжний виробник, експортуючи щось в Україну, отримує відшкодування ПДВ, в той час, як всі товари, які виробляються в Україні, в їхній вартості ПДВ є. Таким чином, товар вироблений за кордоном, він вже завідомо на 20 відсотків дешевший від українського товару. До чого це приводить? Це, зрозуміло, що немає сенсу інвестувати у виробництво, коли можна завести без податків. Це приводить до безробіття, до тієї трудової міграції, до знелюднення, до погіршення торгівельного балансу, до того, що відповідно це до інфляції, і це, на мій погляд, це є проблема національної безпеки України.

І у нас говорять, а який сенс оподатковувати, коли все одно у нас там не виробляють смартфони, не виробляють того, і наші не будуть виробляти. Це теж неправда.

Нещодавно на Комітеті з питань митної і податкової комісії виступав представник представництва компанії Bosh. Який говорить про те, що компанія Bosh інвестує виробництво усіх країнах в СНД. Вже там навіть в Молдові є заводи, які виробляють там на не щось складне, а якісь плойки, утюги... праски і так далі. Але пропозиція українського представництва Bosh про розміщення виробництва в Україні, вони центральним офісом відмінюють, відкидаються через те, що немає сенсу це виробляти, коли це не буде конкурувати.

Іще буквально 30 секунд на зовсім іншу тему. Мені трапилася Конституції Польщі, де в статті 23 написано буквально таке: "Основою сільськогосподарського устрою держави є родинне господарство". І у нас в Україні 600 тисяч квадратних кілометрів території. У нас є, з них, якщо поділити на 40 мільйонів населення, то це виходить на кожну людину,

включаючи немовлят і дуже старих людей, по півтора гектара або 150 соток. Тобто з тих півтора гектара дві третини це є сільськогосподарські землі. 100 соток на людину – це шалене багатство. І ми надзвичайно можемо стати багатою країною, якщо буде раціональне виробництво.

І ще одне таке, буквально, 10 секунд. 2008 рік, пам'ятаєте, криза. В цей час в 2008 році було рекордне в Україні сільськогосподарське виробництво. Чому у нас стала криза? В Польщі не було кризи. Тому що ці всі гроші виводяться через тіньові схеми, через офшори, ну, і зрозуміло, що ці гроші в Україні не залишились.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Юрій Йосипович, дякую вам, шановний. Ніхто не повірить, що ми з вами не змовлялись, бо ви по Польщі такий пас даєте. Ми ж норму ідентичного змісту, ми з Олегом Ляшком і ще 175 народних депутатів зареєстрували в парламенті як проект змін до Конституції. Величезні баталії пройшли на рівні комітетів і так далі. Парламент проголосував, направив в Конституційний Суд. І вже є позитивний висновок щодо конституційності цих змін, буквально, ми його отримали десь там 10 днів тому. Тому ми на правильному шляху, але темпи не задовольняють. Дякую.

Прошу до слова – Олексій Бондаренко. Тільки дуже, дуже коротко прошу. Наступний – професор Корнеєв.

БОНДАРЕНКО О. Дякую, шановний Віктор Валерійович, що надали можливість висловитися в рамках роботи круглого столу під егідою Римського клубу та Комітету промислової політики.

Шановні колеги, про промисловість, на мою думку, якщо ми говоримо, то це не лише про заводи, працю, експорт, економіку, але етимологічно про нас і про що ми говоримо. Я хочу говорити на такі речі, дозвольте, про

розвиток інтелекту, про позиціонування України на світовому рівні і, найголовніше, про позитивне конструктивне мислення.

Дозвольте пояснити швидко. Відбувся молодіжний фестиваль в Українському домі вчора, за підтримки Міністерства освіти, під хештегом Back to Ukraine.

Якщо подивитися на молодь у світі і в Україні, як ми маємо тему з круглого столу "Світ та Україна у 2019 році", то небагато людей вміють мислити вірно, небагато хто має владу над собою, бо треба вміти володіти собою. Мало хто досягає того, щоб зайняти якісь керівні посади, але хочуть, багато молоді хоче. Ми навчаємося в Академії сучасного політика для того, щоб змінювати нашу державу на краще. І багато молоді думає, що щастя – це жити заради себе. Вони знають, як користуватися смартфонами, але забули, як користуватися серцем. Коли молоді люди починають спілкуватися, їх серця починають перетікати, і в цьому процесі виникає щастя. Я хочу сказати як представник молоді, знаєте, молодого покоління, нам інколи буває важко знайти спільну мову з людьми старшого покоління. Коли ми приходимо на такі заходи ми дивимося і думаємо, як ми далеко один від одного. То я прошу, будь ласка, дозвольте нам з вами розмовляти з відкритими серцями, щоб в цьому процесі спілкування наші серця перетікали, щоб ми могли впевнено рухатися пліч-о-пліч під вашим керівництвом до майбутнього світлого нашої держави і світу.

І останнє – про розвиток інтелекту. Ми прогнозуємо, і це стає реальністю. Шановна інтелектуальна еліта, мрійте, вірте, щоб найкращі прогнози стали реальністю.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам, Олексію. Спасибі.

Прошу до солова шановного професора Корнєєва. Будь ласка.

КОРНЄЄВ. Дякую, за можливість виступити.

Я підготував презентацію, три слайди, коротенько. Тема присвячена можливостям і ризикам, стабілізації фінансової системи України, оскільки ми всі знаємо про те, що життя б'є ключем тоді, коли знайдені джерела фінансування.

Щодо ризиків. Наступний. Ми маємо три групи ризиків. Коротко. Це ризики формування ресурсів, ризики доларизації та ревальвації валюти, а також ризики, пов'язані із здійсненням монетарної і бюджетної політики. В першому випадку це стосується не тільки тінізації економіки, яка значною мірою, ну, там дані МЕРТу викликають скептицизм, але більшою частиною це пов'язано з функціонуванням державного сектору і банківського сектору в залежності від кредитів МВФ та інших міжнародних організацій, а також зростанням держборгу, який вже значно перевищив норму 18 статті Бюджетного кодексу, та інші дані.

Щодо ризиків доларизації. Стабільність і проблема довіри до гривні, коли валютна структура депозитів приблизно 60 відсотків в національній валюті і 40 відсотків в іноземній, це говорить про те, що проблема довіри загострюється, фактично вона такою залишається, як приблизно там дані 14-го року і початок серпня, вибачте, вересня цього року.

Ризики монетарної політики. Ми знаємо, що вчора Національний банк зберіг облікову ставку на рівні 18 відсотків. Це високо. Ставки доходності облігацій внутрішньодержавної позики 18,5. Іншими ловами, дорожнеча ресурсів відображається на тому, що продуктивний сектор не отримує відповідних ресурсів.

Наступний, будь ласка. В чому це все проявляється? В тому, що економіка України розвивається як боргономіка. Тут показано три моменти. Що кредитний навіс витісняє інвестиційні витіснення, прямі іноземні інвестиції постійно знижуються. За даними Національного банку протягом всього 18-го року обсяг прямих іноземних інвестицій заледве перевищив 1,6 мільярди американських грошей. За винятком, якщо виключити інвестиції в банківський сектор, придбання акцій, переоформлення боргу

субординованого в капітал, то заледве буде 1 мільярд. На противагу, заробітчани уже понад 9 мільярдів американських доларів завезли в Україну і це приблизно 8 там з лишнім відсотків ВВП. Це ненормально.

Домінування відповідним чином ресурсів МФО на зовнішніх ринках і боргових інструментів внутрішнього ринку. До останніх ми відносимо не тільки ОВДП, а і депозитні сертифікати Національного банку, які фактично як інструмент працюють як кредитний пілосос.

Потім – обмеженість внутрішніх точок росту. До чого я тут відносимо? Про те, що проблема полягає не тільки в легалізації ресурсів і легалізації доходів, а і у відсутності інвестиційних проектів, ну я скажу так, національного масштабу, які могли б, як звено, витягти весь ланцюг.

І наступний, третій, останній момент – це на що ми можемо очікувати і що ми хотіли б бачити. В умовах сьогоднішніх лозунгом дня повинно стати фінансування розвитку. Не проїдання ресурсів, не отримання кредитів для того, щоб за більш сприятливими ставками сьогодні погасити вчорашні кредити і так далі. Звичайно, все саме надійне завжди опирається на внутрішні ресурси, на внутрішній ринок, тому стимулювання розвитку і модернізації, раціоналізація економіки повинна бути першочерговим завданням як для уряду, так і для Центробанку. Щодо взаємодії, ми можемо говорити теж достатньо, це на сьогодні не найкращі приклади.

Ресурси національної валюти. Я раніше думав, що нам достатньо буде ресурсів довгострокових але на сьогодні ми можемо говорити про те, що ресурс може мати різні терміни (середньо- і короткостроковий), тому що треба закривати не тільки неузгодженість платіжного балансу, а і інші питання.

І про інвестиційні активи. Звичайно, інвестиційний попит повинен бути тільки платоспроможний, про це колеги сьогодні говорили теж. Добре, що відмінили бланкові кредити, і ми не можемо позичати, що називається під нуль.

І що необхідно зробити? Три ..... Це опорні точки, на які ми можемо тиснути, на які можемо показувати. Перше. Потрібна нова фінансова політика. В цій фінансовій політиці потрібно показати, яким чином ми можемо, ну, скажімо, формувати, переформатувати ринки довгострокових ресурсів і захист права власності. Закон про сквіз-аут минулого року, коли міноритарні інвестори фактично ущемлені в своїх правах, потрібно, звичайно, переглянути. Тому що хто був міноритарних інвестором, той розуміє, про що йде мова.

Визначити підтримку драйверів зростання. Да. Потрібно в економіці виділити, виокремити якісь підгалузі, галузі, на які ми будемо давати стимулювання в першу чергу.

Інститути розвитку. Інститути розвитку – це не тільки банк розвитку, не тільки еко, це взагалі філософія бізнесу, яка вимагає, щоб ми думали не тільки про сьогодні, а і про завтрашній день.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам за такий змістовний і лаконічний виступ.

І прошу до слова пана Федуна. Наступний – пан Власюк, пан Бекмезджі. І ми закриваємо. І прошу дуже коротко, щоб ми не вийшли з ефіру.

ФЕДУН Ю.С. Дякую, шановне товариство. Дякую вам, пане Галасюк, за запрошення.

Я задоволений почути все, що сьогодні було сказано. І зробив для себе певні висновки, що теорія гібридних війн, економічних та збройних війн, вона зводиться до того, що стара система вже не може більше існувати. Старі засоби, заходи, економічні чинники, рычаги, вони вже в сучасному світі не працюють. Новий інструментарій ще не винайдено. Ми робимо тільки кроки, ще і намагаємося в стадії пошуку, щоби знайти ці інструментарії.

Так, глобалісти проти націоналістів. Я підтримую, що країна, яка перебуває у глибокій кризі і перебуває в стані перманентної війни, вона має застосовувати саме націоналістичний підхід – "Купуй українське, підтримуй українців". Тому що внутрішній ринок це є єдине те, що в сучасних умовах нас може врятувати.

Так, соціальна сфера, яка падає все нижче і нижче, добробут людей, приводить до того, що з'являються кризи, і як Франція тому приклад. І ми чудово бачимо, до чого доводять ці протистояння.

Тому я вважаю, що, дійсно, Україні треба в 2019-2025 році зробити п'ятирічний термі і розробити чітку програму, нову програму економічного розвитку України. Я погоджуюся з тим, що треба виганяти тих новітніх технологів, які сидять в усіх міністерствах і тільки і виповнюють тільки одну функцію – просувати якісь ф'ючерні ідеї, які жодного зиску нашій країні не приносять.

Так, я підтримаю ті фактори, що купувати українське треба, просувати українське треба і захищати українське треба в тому числі.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую вам, Юрій Степанович.

Прошу до слова – пан Власюк. Будь ласка.

ВЛАСЮК В.С. Доброго дня! Це дуже добре, що відбуваються такі дискусії. Тому що, наприклад, що мене лякає, я думаю, повинно лякати решту, це от маргіналізація України. Якщо у нас немає цього інтелектуального пошуку, робіт, розробок і дискусії нормальної, це дуже негатив. Я просто під враженням фільму, наприклад, "Донбас", який показує, що стало з окупованою територією, звідки виїхало 1,5 мільйона, скажемо, самих таких розвинених людей. Тому, якщо від нас виїжджають люди з України, то це дуже погано. І через те всяка дискусія, яка зв'язана на тему там нашого вибору, нашої економіки, нашої доктрини, любий переклад книги –

це дуже важливо, і важливо, що ці дискусії проходять тут, і що ви, Вікторе, це організуєте, і що воно є, це інтелектуальний пошук.

Що нам потрібно? Це треба гарне опанування обов'язково тій групі стратегічних радників, яка є. Навіть питання в тому, що вона радить. Немає опанування з нашого боку. Я був останній раз, наприклад, на одній дискусії, де був Прем'єр міністр. Хто доповідає про стан економіки України? Томаш Фіала – фінансовий спекулянт. Він доповідає про стан економіки України і що треба робити. Жодного українського економіста, жодного виступу, жодної презентації. Я був один, мені дали слово. Я задав питання стосовно зовнішнього боргу. Ну, відповідь була така, як завжди. Хоча ми розуміємо, який це небезпечний зовнішній борг.

Ви назвали: Україна і зовнішній світ. Дуже добре. От хто міг собі подумати, що так стрімко змінюється світ і таке прискорення процесів розвитку. Наприклад, ми говорили про торгове протистояння США-Китай. Ніхто ж не міг думати, що буде в 14-му році.

Брекзїт. Хто міг подумати, що Британія буде виходити з Євросоюзу. Домінуюча роль Німеччини в економіці Євросоюзу. Чи, наприклад, ... індустриальних політик. От Трамп привів всіх в почуття своєю політикою, і зараз промислові політики активно обговорюються в Євросоюзі, індустриальний діалог, який відбувається в рамках Євросоюзу. Це про що? Це про те, що світ завжди дає нам можливості і забирає ці можливості.

От можливості стосовно протистояння Китаю і Штатів, я б висловив от таким практичним фрагментом. Вводиться мито 25 відсотків, грубо кажучи, на китайську продукцію. Які можливості для України? Продукція, яка виробляється в Україні, не має 25 відсотків мита. А Китай, який має шалені обсяги, має 25 відсотків мита. І от працюючи з професійними такими кейсами, я говорив людьми, які виробляють побутову техніку, вони говорять китайці ходять кругом, щоб налагодити виробництво якесь в Україні. При цьому, що дуже важливо, вони хочуть завести повністю свої комплектуючі, максимально завести свої компоненти. Навіть просять про їхніх робітників,

щоб мінімізувати локалізацію. Це якраз те, що ми говоримо: боротьба, війна за ..... вартості. Вони прекрасно це розуміють. І ми повинні це розуміти.

Але, можливості є. Вони є, вони зникають. Питання в нас, як ми себе ведемо в цих можливостях. І тут ми всі погоджуємося, що неможливо імпортувати нам стратегію якогось економічного розвитку, який ми самі його не згенеруємо. Однак на сьогоднішній день ми розуміємо, щоб це згенерувати, щоб розвернути запущену ситуацію, яка у нас є, треба дуже колосальне об'єднання зусиль, треба площадки, треба друковані видання, треба дискусії і треба дуже велика консолідація. Тому що, наприклад, зусиль комітету, що дуже важливо, що він говорить, одних, поки що недостатньо, щоб зламати цю ситуацію. Для того, щоб її зламати, треба тільки об'єднанчі процеси, які у нас є.

Тому заради цих об'єднанчих процесів потрібно працювати, як і працювати над створенням тої економічної програми загальної, генерованої зсередини, яка буде, скажемо, об'єднувати всіх і буде якраз, ну, призводити, що люди, які мають прийти до влади – чи президенти, чи прем'єр-міністри, вони будуть сповідувати саме ту ідеологію, про яку ми говоримо. Тому що ліберали дуже гарно водять козу, наприклад, коли кажуть, що проблема Пенсійного фонду... дефіцит бюджету... це не питання. Як не питання? І вирішувати треба, продовжуючи пенсійний стаж. Не створюючи робочі місця, а продовжуючи пенсійний стаж. Чи одне дослідження недавно показує про тіньовий ринок лісу, але це підводить під необхідність більшої лібералізації, більшої приватизації землі. Хороші аргументи, вони викручуються абсолютно і подаються загалу. Тому якраз ми маємо протистояти цим аргументам, перш за все об'єднуючи зусилля в цьому напрямку.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Володимир Степанович.

Що ми і робимо, і видаючи ці книги, і проводячи ці круглі столи, і виступаючи в університетах. І тому я дякую всім, хто долучається до діяльності Української асоціації Римського клубу в будь-який спосіб для того, щоби сьогодні перепограмувати економічну політику держави на 5-10 років наперед. Тому що сьогодні, да, ми тут боремось в парламенті, але ми розуміємо, що системні і невідворотні зміни, вони можливі лише, як казав Богдан Дмитрович Гаврилишин, мій вельмишановний вчитель, молодь змінить країну. Тому будемо працювати над головним вектором.

І я із задоволенням хочу надати слово для заключного виступу Расіму Бекмезджі. Будь ласка.

РАСИМ БЕКМЕЗДЖІ. Уважаемые Виктор Валериевич, уважаемые присутствующие, я очень коротко одну тему хотел задеть, то, что меня больше всего волнует на сегодняшний день. Как бы я уже 15 лет в Украине живу и промышленностью занимаюсь. И до 2015 года мы в основном волновались, что в Украине коррупция, как бы отсутствие защиты бизнеса и все так далее. Вот на сегодняшний день мы понимаем, что это цветочки еще, потому что нет рабочих сил уже. Как бы миграция увеличивается, сегодня озвучивали, то есть полмиллиона украинцев уже как бы в Польше работают. И оно увеличивается. И наши соседи приветствуют украинских как бы новых мигрантов.

И можно понять мигрантов тоже, потому что они, то, что не могут в Украине находить, то, что не могут тут свои ожидания как бы найти, ищут в других землях и едут за лучшей жизнью. И сегодня озвучивали, что там зарплата лучше. Но я со многими мигрантами общаюсь, и говорят, но дело не в зарплате на самом деле, в Украине не хватает социальной как бы... страховка для граждан. И многие работники, которые там работают, даже за 40 лет, то есть уже свою жизнь человек меняет для того, чтобы обеспечить своим детям лучшую жизнь, потому что у него нет уверенности в Украине. И

это с каждым днем еще больше обостряется и уже мы не понимаем, с кем дальше работать.

И причина этому, мне кажется, что каждый день жизнь в Украине дорожает. Вот когда я приехал в Украину, тут 52 миллиона населения было или 50 миллионов, сегодня озвучили 40 миллионов, но мне кажется, уже это меньше 40 миллионов. И динамичное, и как бы хорошее население, динамичное, работающее население, кто может платить, на самом деле как бы платежеспособны, кто может податки платить, они переселяются. За ними сырье из Украины идет. То есть, сырье идет, они идут, потом инвестиции отсюда уйдет. Не сюда приходит, туда идут. И это с каждым днем. Мы сами начинаем сами себя съедать уже. То есть, когда мы имеем 35 миллионов населения, понятно, что у компаний обороты падают. Инвесторы почему в Украину идут – потому что тут большое динамичное население. Чем больше мы теряем население, тем меньше получается заинтересованность инвесторов в Украине. Мне кажется, Украине в первую очередь защищать своего производителя, вот то, что внутри, и свое население, свои интересы, свою промышленность, не разрешать дестабилизировать и деиндустриализовать украинскую экономику. И для этого стараются, с одной стороны, один сосед-агрессор, с другой стороны – другие соседи, которые нам постоянно хотят что-то продать. И в этом этапе для импортозамещения нужны определенные ограничения, то, что делают другие страны для своих производителей. То есть, это со стороны государства должно быть, и правильно анализировать потенциал своих производителей и правильно поставить точку для защиты своей промышленности. И велосипед не надо, я думаю, изобретать, потому что вот примеров много вокруг нас. И они сейчас выигрывают, мы постоянно теряем. Надеюсь, что в 2019 году эта тенденция не увеличится дальше, а уменьшится. А, с другой стороны, есть вот сегодня озвучивали еще, страна-агрессор с другого боку. Не надо никогда нам забывать, что мы в очень дорогой земле живем. И в очень важном геополитическом геоположении живем. И это всегда будет, и нужно учиться

с эти жить, и чтобы это нас закаливало, и чтобы мы каждым днем увеличивали и усиливали свою экономику. Если мы это не сделаем, мы будем чужую армию кормить, не свою.

Спасибо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Расім бей. *(Оплески)*

Шановні колеги, я хочу подякувати всім учасникам нашого сьогоднішнього круглого столу і передусім "Українському тижню" за ту роботу, яку ви велику зробили, за вашу ініціативу. Я думаю, що дуже важливо, що сьогодні ми обговорили не лише глобальні тренди, виклики для України, а і перейшли на рівень конкретних інструментів, рішень, рекомендацій в Україні. І я зроблю максимум, щоб донести всю інформацію до парламентського корпусу. Узагальнимо, систематизуємо. Я сподіваюся, що і учасники сьогодні, і журналісти зроблять свої відповідні рефлексії і матеріали на основі нашого сьогоднішнього зібрання. І будемо об'єднувати зусилля для того, щоб подолати ті виклики, про які ми говорили.

Успіху всім. Дякую за участь. До наступної зустрічі. Спасибі.